

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Державний університет «Київський авіаційний інститут»
проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна
E-mail: 3661575@stud.kai.edu.ua

Мета: полягає в комплексному дослідженні та аналізі альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів в аспекті вдосконалення правового регулювання угод про визнання винуватості в кримінальних провадженнях, що стосуються корупційних кримінальних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією. Особлива увага приділяється вивченню можливостей ефективного застосування угод про визнання винуватості як способу, що сприяє оптимізації кримінального процесу, зменшенню навантаження на судову систему та забезпеченню справедливого і своєчасного правосуддя. **Методи дослідження:** формально-юридичний, логіко-юридичний, пізнавально-аналітичний, порівняльно-правового аналізу, дедукції та інші. **Результати:** ефективне застосування угод може справляти превентивний ефект, оскільки спрощена процедура притягнення до відповідальності та пом'якшення покарань у зв'язку з співпрацею з правоохоронними органами можуть заохочувати до швидкого та справедливого вирішення кримінально-правового конфлікту. Проаналізована сутність кримінально-правового конфлікту та застосування чинного законодавства у цьому аспекті. **Обговорення:** розглянуті у сучасній правовій системі України альтернативні способи вирішення кримінально-правових конфліктів набувають дедалі більшого значення, особливо у кримінальних провадженнях щодо корупційних правопорушень. Угоди про визнання винуватості вже довели свою ефективність у багатьох юрисдикціях як засіб пришвидшення кримінального процесу та заохочення до співпраці між обвинуваченими та органами досудового розслідування. Проте в Україні застосування угод в справах, пов'язаних із корупцією, залишається обмеженим.

Ключові слова: конфлікт; кримінально-правова відповідальність; інститут угоди; медіація; сучасне кримінальне право.

Постановка проблеми та її актуальність. Визначальним елементом розвитку сучасної правової системи в Україні та в світі є розробка та імплементація ефективних механізмів вирішення кримінально-правових конфліктів. У сучасному суспільстві виникає потреба у впровадженні та використанні альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів, що обумовлене запитом на адаптивні та гнучкі підходи, які враховують інтереси всіх сторін і сприяють відновленню справедливості.

Традиційні методи часто призводять до переважання судової системи, затягування процесів та не завжди відповідають очікуванням усіх учасників конфлікту.

Одним із важливих способів прискорення досудового розслідування, що використовується у світі, є угоди про визнання винуватості. Необхідність вдосконалення цього інституту обумовлена ефективністю такого альтернативного підходу до вирішення кримінально-правових конфліктів. Водночас сьогодні законодавче ре-

гулювання таких угод в Україні має певні обмеження, що стосуються досудового слідства, діяльності суду, а також самих підозрюваних і обвинувачених.

Укладення угод про визнання винуватості із чітким дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства є ключем до прискорення кримінального провадження та ефективної боротьби з корупцією та її наслідками. Підвищення якості та розширення застосування інституту угод, як один з альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів, може стати дієвим інструментом вдосконалення кримінального процесуального законодавства.

Вивчення альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів є важливим завданням, спрямованим на підвищення ефективності правосуддя та задоволення суспільного запиту на справедливість, зокрема, в аспекті вдосконалення правового регулювання угод про визнання винуватості в кримінальних провадженнях, що стосуються корупційних кримінальних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Використання альтернативних методів вирішення кримінально-правових конфліктів є порівняно новою і ще не достатньо вивченою темою в юридичній науці. Однак поступово вона отримує все більше визнання та підтримку як у загальнотеоретичних дослідженнях, так і на практичному рівні у чинному законодавстві та у законопроектній роботі. До науковців, які працювали над цією темою слід віднести таких науковців: Нільс Крісті, Т. Барабанова, А. Бородавка, Н. Волосова, Р. Сабітова, І. Красницький, Л. Карнозов, С. Землюков, Х. Зер, Ж. Мандриченко, В. Меркулова, В. Спектор, Г. Усатий, Г. Штаркс та ін.

Мета: полягає в комплексному аналізі теоретичних та практичних аспектів використання альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів в Україні в аспекті вдосконалення правового регулювання угод про визнання винуватості в кримінальних провадженнях, що стосуються корупційних кримінальних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жодна судова система не здатна забезпечити ефективний розгляд усіх категорій кримінальних правопорушень і Україна не є винятком. Оскільки загальний підхід до розв'язання кримінально-правових конфліктів фокусується, в першу чергу, на проведенні досудового розслідування та призначенні покарання, то участь слідчих суддів при вирішенні спірних питань має масштабний характер. Недостатня ефективність судової системи у вирішенні окремих категорій справ, зокрема, через перевантаженість судів, тривалість розгляду, недостатню кваліфікацію учасників судового процесу при розгляді справ та інші характерні недоліки, стає основним стимулом для розвитку альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів.

Корупція як соціальне явище становить серйозну загрозу для верховенства права, демократії та прав людини, підриваючи основи належного державного управління. Для ефективного запобігання корупційним проявам, досягнення реального прогресу у протидії корупції, а також забезпечення системності та узгодженості антикорупційної діяльності державних органів виникає необхідність удосконалення інституту угод про визнання винуватості у корупційних кримінальних правопорушеннях.

Одним із ключових способів, що застосовуються у світі для прискорення досудових розслідувань, є угоди про визнання винуватості. Ефективність цього альтернативного способу врегулювання кримінально-правових конфліктів робить його вдосконалення актуальним завданням для правової системи України. Проте сучасне законодавче регулювання таких угод містить низку обмежень, які ускладнюють їхнє використання для органів досудового слідства, діяльність судів в частині судового розгляду, підозрюваних та обвинувачених.

Необхідність нових підходів та актуальність теми зумовлена системною роботою держави та міжнародної спільноти направленою на боротьбу з корупцією із застосуванням альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів. Підтвердження актуальності є, зокрема, п. 3.3.1, п. 3.3.2 Антикорупційної програми на

2023–2025 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2023 року № 220 «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки». Відповідно до вказаних пунктів численні наукові, практичні та аналітичні дослідження і звіти, а також офіційна статистика досудового розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень про корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення змушують констатувати існування проблеми, яка полягає у тому, що сьогодні законодавство у зазначеній сфері є незбалансованим, містить термінологічні неузгодженості, колізії та прояви невиправданої конкуренції між правовими нормами. Низька оперативність та якість здійснення досудового розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень (значна частка таких проваджень тривають роками) зумовлена надмірною складністю окремих процесуальних дій [1].

З метою визначення пріоритетів та вдосконалення національного законодавства був створений План України, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 року № 244 «Про схвалення Плану України» [2], метою якого є реалізація ініціативи Європейського Союзу «Ukraine Facility», запровадженої Регламентом (ЄС) Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 29 лютого 2024 р. № 2024/792. У «Ukraine Facility» вказується, що для швидкого відновлення та довгострокового економічного зростання потрібні державні реформи, які створять основу для прискорення економічного відновлення та зміцнення інституційної спроможності. Корупція не повинна стати на заваді економічному розвитку країни. Додаткові заходи у цій сфері стануть надійною гарантією безпеки для потенційних інвесторів, покращать міжнародний імідж країни та допоможуть розвитку бізнесу [3]. У свою чергу, в Плані України вказується, що надзвичайно важливо підтримувати та покращувати результати розслідувань, кримінальних переслідувань і винесених вироків. Для цього необхідно усунути різноманітні недоліки нормативно-правової бази щодо розслідування, кримінального переслідування та ухвалення судових рішень у справах

про корупцію за участі високопосадовців. Реформа передбачає, зокрема, внесення змін до Кримінального кодексу України (далі – КК України) та Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), що наберуть чинності з удосконаленням процедури укладання угоди зі слідством [2, с. 95-96].

Важливим кроком на шляху до реалізації альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів є прийняття Закону України «Про внесення змін до КК України та КПК України щодо вдосконалення регулювання угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією» № 4033-IX від 29.10.2024 [4]. Так, вказаним Законом вносяться зміни до КК України та КПК України, а саме: доповнюється статтею 69² КК України, відповідно до якої стає можливим призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, у випадках укладання угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. У кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за умови виконання вимог пункту 2 або 2-1 частини четвертої статті 469 КПК України сторонами угоди про визнання винуватості може бути узгоджено та судом призначено основне покарання нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (частини статті) Особливої частини КК України, але не нижче від найнижчої межі, встановленої КК України [5].

Доповнюється стаття 469 КПК України, відповідно до якої угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо корупційних кримінальних проступків, нетяжких або тяжких корупційних злочинів, а також кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, у разі відсутності ознак вчинення цих кримінальних правопорушень у співучасті, що підтверджується матеріалами кримінального провадження, і за умови повного відшкодування

підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди (якщо таких збитків або шкоди було завдано).

Угода стає можливою і у випадках вчинення особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами.

При цьому важливою зміною є те, що угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим, який є організатором злочину, не може бути укладена у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за винятком випадку укладання угоди на підставі відшкодування збитків та за умови викриття ним іншого організатора корупційного кримінального правопорушення або кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією [6].

Отже, запроваджені зміни орієнтовані не на каральні та репресивні заходи, що часто бажані в суспільстві, але які при цьому не ефективні, оскільки несуть іншу ціль – демонстрацію сили держави та карального апарату. Навпаки, зміни у чинному кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві направлені на впровадження альтернативних процедур, що зосереджуються на укладанні угод, відшкодування шкоди, викриванні учасників кримінальних правопорушень та співпраці з державою. Такі зміни сприяють комплексному та інтелектуальному підходу до конфліктів у суспільстві з метою відновлення справедливості та розширенню превентивних заходів у боротьбі з кримінально-правовими конфліктами.

Висновки. У підсумку, внесення змін у чинне законодавство України створює необхідні умови для широкого впровадження альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів, зокрема, угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кри-

мінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Важливо, що зміни стимулюють прискорення відшкодування збитків чи шкоди, заподіяних вчиненням корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Досягається й підвищення ефективності у використанні обмежених процесуальних ресурсів органів досудового розслідування, органів прокуратури та судів. У сукупності застосування альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів у цій сфері сприяє зниженню рівня корупції в Україні завдяки більш ефективному здійсненню досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень щодо кримінальних корупційних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Література

1. Антикоруційна програма на 2023–2025 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 04 бер. 2023 р. № 220 «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-p#n32> (дата звернення: 21.11.2024).
2. План України, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 бер. 2024 р. № 244 «Про схвалення Плану України». URL: <https://me.gov.ua/view/bb34572a-7998-4ffc-a3c6-83af50e88560> (дата звернення: 21.11.2024).
3. «Ukraine Facility», запроваджена Регламентом (ЄС) Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 29 лют. 2024 р. № 2024/792. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj> (дата звернення: 21.11.2024).
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення регулювання угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією: Закон України від 29 жовт. 2024 р. № 4033-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4033-IX#Text> (дата звернення: 10.01.2025).

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top> (дата звернення: 10.01.2025).

6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.01.2025).

References

1. Antykoruptsiina prohrama na 2023–2025 roky, zatverdzhena postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 04 ber. 2023 r. № 220 «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi antykoruptsiinoi prohramy na 2023–2025 roky». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-p#n32> (data zvernennia: 21.11.2024).

2. Plan Ukrainy, skhvalenyi rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 ber. 2024 r. № 244 «Pro skhvalennia Planu Ukrainy». URL: <https://me.gov.ua/view/bb34572a-7998-4ffc-a3c6-83af50e88560> (data zvernennia: 21.11.2024).

3. «Ukraine Facility», zaprovadzheni Rehlamentom (IeS) Yevropeiskoho Parlamentu ta

Rady (IeS) vid 29 liut. 2024 r. № 2024/792. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj> (data zvernennia: 21.11.2024).

4. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo vdoshkonalennia rehuliuвання uгод pro vyznannia vynuivatosti u kryminalnykh provadzhenniakh shchodo koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen ta kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh z koruptsiieiu: Закон України від 29 жовт. 2024 р. № 4033-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4033-IX#Text> (data zvernennia: 10.01.2025).

5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top> (data zvernennia: 10.01.2025).

6. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (data zvernennia: 10.01.2025).

Vladyslav Sysak

ALTERNATIVE WAYS OF RESOLVING CRIMINAL LAW CONFLICTS REGARDING CORRUPTION CRIMINAL OFFENSES

State University «Kyiv Aviation Institute»
Lubomyr Huzar Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mail: 3661575@stud.kai.edu.ua

Purpose: to comprehensively study and analyze alternative methods for resolving criminal-legal conflicts with the aim of improving the legal framework regulating plea agreements in criminal proceedings related to corruption offenses and offenses linked to corruption. Special attention is given to exploring the potential for effective application of plea agreements as a means to optimize criminal procedures, reduce the burden on the judicial system, and ensure fair and timely justice. **Research methods:** the research employs logical-legal, formal-legal, cognitive-analytical, comparative-legal analysis, deduction, and other methods. **Results:** the effective application of plea agreements can have a preventive impact, as the simplified procedure for holding individuals accountable and mitigating punishment due to cooperation with law enforcement encourages prompt and fair resolution of criminal-legal conflicts. The essence of criminal-legal conflict and the application of current legislation in this context were analyzed. It was found that plea agreements promote judicial efficiency, reduce the burden on courts, and incentivize collaboration between defendants and law enforcement. **Discussion:** alternative methods for resolving criminal-legal conflicts are gaining increasing significance in the modern legal system of Ukraine, particularly in cases related to corruption offenses. Plea agreements have proven their efficiency in various jurisdictions as a tool to expedite criminal processes and foster cooperation. However, in Ukraine, the use of plea agreements in corruption cases remains limited due to legislative constraints. Recent reforms aim to address these limitations by introducing more flexible legal mechanisms to enhance the effectiveness of plea agreements in combating corruption.

Key words: conflict; legal conflict; criminal liability; plea agreements; mediation; modern criminal law.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2025